

**PARTICULARITĂȚILE OBIECTULUI ȘI VICTIMEI INFRAȚIUNII DE
ATRAGERE A MINORILOR LA ACTIVITATE CRIMINALĂ SAU
DETERMINAREA LOR LA SĂVÂRȘIREA UNOR FAPTE IMORALE**

Stanislav COPEȚCHI

Catedra Drept Penal și Criminologie

Actually, one of the primary issues is the furtherance and provision of juveniles development as holders of right. The children constitute the future of generations and the provision of their fluent development, in any respect, is one of the main objective points of the government. One of the mechanisms destined to juveniles' normal development is constituted by the criminal law. Out of the norms of criminal law enacted in this regard we would like to outline the art.208 of the Criminal Code of the Republic of Moldova which determines as a crime the act of involving juveniles in criminal activity or inciting them to commit immoral acts. The object of attempt of the respective criminal act consists in the social relations concerning the development, education and social, physical, spiritual, psychical and intellectual normal development of juveniles. The juvenile as an entity appears as a victim of the crime.

Astăzi, societatea a determinat ca prioritară protecția copiilor de diverse influențări negative. În acest sens, un șir de acte normative internaționale consacră anumite standarde în domeniul protecției familiei și minorilor, printre care și Convenția ONU privind drepturile copilului [1]. Potrivit alin.(3) art.50 din Constituția Republicii Moldova [2], exploatarea minorilor, folosirea lor în activități care ar dăuna sănătății, moralității sau care le-ar pune în primejdie viața ori dezvoltarea normală sunt interzise. De aceea, ocrotirea minorilor, protecția drepturilor și intereselor lor legitime constituie una dintre orientările de bază ale politicii de stat a Republicii Moldova. La fel, unul dintre actele normative menite să asigure protecția minorilor este și Codul penal al Republicii Moldova [3], unde în Partea Specială legiuitorul moldav a dedicat, pe bună dreptate, un capitol protecției familiei și minorilor, prin incriminarea faptelor prejudiciabile ce atentează la numitele valori sociale. Printre respectivele norme, ce reprezintă manifestarea unei astfel de protecții, întâlnim și infrațiunea de atragere a minorilor la activitate criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale, infrațiune prevăzută la art.208 CP RM, care, în linii generale, stabilește prohibiția unor acțiuni de influențare criminală a adulților asupra minorilor.

Necesitatea protecției minorilor de influența criminală a celor adulți se explică prin lipsa la primii a unei stabilități morale și afective, din care cauză pot fi foarte facil influențați, inclusiv pe calea comiterii de infracțiuni și fapte imorale.

Totodată, în acest articol atenția noastră va fi focusată asupra investigării obiectului și victimei infracțiunii prevăzute la art.208 CP RM.

În optica lui Iu.E. Pudovicichin, „respectiva componentă de infracțiune și-a păstrat dintotdeauna scopul său social – protejarea intereselor unei dezvoltări normale a generației în creștere, împiedicarea răspândirii criminalității în rândul minorilor, precum și disciplinarea persoanelor responsabile de educarea lor” [4].

În general, obiectul infracțiunii permite determinarea locului unei infracțiuni în sistemul acestora. S.I. Nikulin consideră că în calitate de obiect al infracțiunii trebuie recunoscute interesele, valorile sociale și personale de diferit gen, relațiile sociale și nemijlocit persoana, ca participant la respectivele relații [5]. Așa cum se arată în literatura de specialitate română, „infracțiunea nu poate fi concepută fără preexistența unei anumite realități împotriva căreia se îndreaptă actul de conduită și care constituie obiectul acestui act” [6].

Ținând cont de existența unei astfel de realități, conchidem că obiectul infracțiunii reprezintă relațiile sociale împotriva cărora se îndreaptă actul de conduită infracțional și care fie pune în pericol valorile sociale protejate de legea penală, fie le lezează. Similar, și infracțiunea prevăzută la art.208 CP RM, ca act de conduită interzis de lege, atentează asupra unor valori sociale concrete ocrotite de lege și asupra relațiilor sociale aferente.

Luând în considerație gradul de ierarhizare a valorilor sociale care formează obiectul infracțiunii, evidențiem obiectul juridic general, obiectul juridic generic și obiectul juridic special. Anume prin prisma unor atare categorii de obiecte juridice va fi supusă investigării și infracțiunea prevăzută la art.208 CP RM.

Obiectul juridic general al infracțiunii, inclusiv al infracțiunii prevăzute la art.208 CP RM, îl constituie ansamblul relațiilor sociale privitoare la ordinea de drept, adică privitoare la totalitatea valorilor sociale apărute de legea penală împotriva infracțiunilor [7]. Astfel, obiectul juridic general se identifică cu conținutul normei de la alin.(1) art.2 CP RM, potrivit căruia „legea penală apără, împotriva infracțiunilor, persoana, drepturile și libertățile acesteia, proprietatea, mediul înconjurător, orânduirea constituțională, suveranitatea, independența și integritatea teritorială a Republicii Moldova, pacea și securitatea omenirii, precum și întreaga ordine de drept”.

În ceea ce privește **obiectul juridic generic sau de grup**, în doctrină se menționează că „acesta este constituit din mănunchiul valorilor sociale de aceeași natură ocrotite de legea penală” [8].

Din denumirea Capitolului VII al Părții Speciale a Codului penal al Republicii Moldova – „Infracțiuni contra familiei și minorilor”, capitol în care este amplasată și infracțiunea prevăzută la art.208 CP RM (atragera minorilor la activitate criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale), rezultă că obiectul juridic generic al infracțiunii nominalizate îl formează familia și minorii ca valori sociale fundamentale, precum și relațiile sociale formate în jurul și datorită acestora, și anume: cele cu privire la conviețuirea în familie, protecția și dezvoltarea sub toate aspectele a minorilor. Or, anume obiectul juridic generic a servit legiuitorului temei la împărțirea Părții Speciale a Codului penal al Republicii Moldova în mai multe capitole.

Interesele familiei și ale minorilor se află, evident, într-o strânsă legătură, prima dintre elementele structurii sociale fiind determinantă în formarea și dezvoltarea celei de-a doua. Familia poate fi considerată mecanismul de reglare în procesul educării și dezvoltării adecvate a minorilor. Tot familia este cea care intervine în procesul formării personalității minorilor în sensul respectării legii și, totodată, al neutralizării condițiilor negative ce vin din exterior și par să aibă un impact nefavorabil pentru dezvoltarea socială și psihică a minorilor.

În literatura de specialitate, opiniile privind obiectul juridic generic al infracțiunii prevăzute la art.208 CP RM variază. Astfel, într-o opinie, obiectul juridic generic al infracțiunii investigate îl formează „relațiile sociale și interesele pentru protecția familiei ca celulă fundamentală în structura societății, precum și dezvoltarea normală, fizică și morală a minorilor” [9].

După părerea lui N.K. Semernea, obiectul juridic generic al infracțiunii de atragere a minorilor la activitate criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale este reprezentat de „relațiile sociale cu privire la protecția familiei, drepturilor legitime ale părinților (adoptatorilor), dezvoltării normale fizice, intelectuale și morale a minorilor” [10].

În viziunea lui M.S. Râbak, obiectul juridic generic este compus din „totalitatea drepturilor care au prioritate în sistemul relațiilor familiale, precum și din drepturile minorilor care locuiesc și sunt educați în familie sau în alte structuri sociale” [11]. Nu putem fi de acord cu o asemenea poziție, din moment ce în literatura de specialitate practic în unanimitate este reflectată ideea, cu statut de axiomă, potrivit căreia drepturile unei persoane nu pot evolua în nici un caz în calitate de obiect al infracțiunii. Acest lucru a și fost demonstrat perfect de ilustrul savant S.Brânza. Astfel, în concepția sa, „relațiile sociale sunt primare, iar un drept subiectiv este derivat, de aceea relațiile sociale (iar nu dreptul subiectiv) constituie substanța la care atentează infracțiunea, dreptul subiectiv reprezentând unul dintre subelementele raportului juridic” [12].

V.I. Litvinova consideră că anume „relațiile sociale care creează condiții normale pentru formarea personalității minorilor” constituie obiectul juridic generic al infracțiunii cercetate [13]. Totuși, autorul sus-numit îngustează cercul valorilor sociale protejate de legea penală prin incriminarea faptei de atragere a minorilor la activitate criminală sau determinare la săvârșirea unor fapte imorale, neglijând familia ca valoare socială fundamentală, lucru inadmisibil, datorită tehnicii legislative, la care a recurs legiuitorul, de grupare a infracțiunilor. De aceea, mai corecte, în viziunea noastră, sunt opiniile acelor doctrinari care evidențiază în calitate de obiect juridic generic „interesele familiei și ale minorilor, precum și relațiile sociale care apar în interiorul și în jurul familiei” [14].

Iu.E. Pudovicichin este de părere că capitolul destinat infracțiunilor contra familiei și minorilor ar trebui redenumit în „Infracțiuni contra dezvoltării minorilor”, cu excluderea cuvântului „familiei”, aceasta din motivul

aparitiei intereselor familiei, în cadrul componentelor de infracțiune din respectivul capitol, în calitate de obiect juridic special facultativ [15]. Nu putem agree o astfel de poziție, din moment ce mai sus am menționat că între cele două valori sociale există interconexiune și interdependență, nu însă o echipolență, unde educarea, ca condiție obligatorie în procesul dezvoltării minorilor, este asigurată în mare parte de către familie. Cu atât mai mult că opinia exprimată de Iu.E. Pudovicichin se întemeiază pe operațiunea, la care a recurs legiuitorul rus, de amplasare a infracțiunilor prevăzute la art.150, 151 Cod penal al Federației Ruse (norme corespondente infracțiunii prevăzute la art.208 CP RM) în capitolul contra familiei și minorilor, iar a acestuia din urmă – în cadrul secțiunii dedicate protecției persoanei ca valoare socială supragenerică. Familia fiind în această situație, în viziunea autorului citat, o instituție socială neavând careva tangențe directe cu persoana, lucru care nu poate fi afirmat și în privința minorilor, care, de altfel, sunt în primul rând personalități ce se formează și se dezvoltă. Prin urmare, luând în considerație modelul legislativ autohton de sistematizare a infracțiunilor doar pe capitole și interdependența familiei și minorilor ca valori sociale, legiuitorul autohton întemeiat a recurs la gruparea într-un singur capitol a infracțiunilor contra familiei și minorilor.

Analizând opiniile de mai sus, considerăm că, în esență, toate punctele de vedere cu privire la obiectul juridic generic al infracțiunii de atragere a minorilor la activitate criminală sau determinare a lor la săvârșirea unor fapte imorale exprimă în linii generale aceași idee, deosebindu-se doar parțial unele viziuni, fără careva divergențe de conținut, acestea constând mai degrabă în modalitatea tehnică de exprimare.

În concluzie, afirmăm că obiectul juridic generic al infracțiunii prevăzute la art.208 CP RM, reieșind din amplasarea tehnico-legislativă a normei de incriminare, îl formează totalitatea relațiilor sociale cu privire la protecția familiei și a dezvoltării sub toate aspectele, în condiții normale, a minorilor, relații sociale apărate împotriva tuturor infracțiunilor prevăzute în Capitolul VII al Părții Speciale a Codului penal al Republicii Moldova.

În același timp, ca rezultat al clasificării infracțiunilor contra familiei și minorilor în două subgrupe: 1) infracțiuni contra familiei și 2) infracțiuni contra minorilor, infracțiunea prevăzută la art.208 CP RM este inclusă în cadrul subgrupului de infracțiuni care atentează în principal asupra relațiilor sociale cu privire la dezvoltarea normală a minorilor. Prin urmare, obiectul juridic de subgrup al infracțiunii supuse investigării îl formează totalitatea relațiilor sociale cu privire la dezvoltarea normală, sub toate aspectele, a minorilor.

În cele ce urmează vom supune investigației **obiectul juridic special** al infracțiunii prevăzute la art.208 CP RM.

Ab initio, afirmăm că obiectul juridic special reprezintă valoarea socială individuală concretă care este lezată sau pusă în pericol nemijlocit prin comiterea unei fapte infracționale concrete.

C. Bulai opinează că „în opoziție cu obiectul juridic generic sau de grup, prin obiect juridic specific sau individual se înțelege obiectul juridic propriu-zis al infracțiunii, specific fiecărei infracțiuni, constituit din relațiile sociale formate în jurul și datorită unei valori sociale specifice, subordonate uneia dintre valorile fundamentale, relații a căror formare, desfășurare sau dezvoltare nu ar fi posibilă fără apărarea împotriva infracțiunii a acelei valori” [16].

Astfel, obiectul juridic special reprezintă o parte din obiectul juridic generic, în cazul nostru obiectul juridic special al infracțiunii prevăzute la art.208 CP RM constituind parte din obiectul juridic al tuturor infracțiunilor din cadrul Capitolului „Infracțiuni contra familiei și minorilor”. La concret, relațiile sociale cu privire la dezvoltarea și formarea normală socială, fizică, psihică, spirituală și intelectuală a minorilor constituie parte din relațiile sociale cu privire la protecția familiei și a dezvoltării sub toate aspectele, în condiții normale, a minorilor.

Și cu privire la obiectul juridic special concepțiile cercetătorilor variază, în general în măsura formulării acestora, nu și după ponderea conținutului, și anume: „interesele minorilor” [17]; „relațiile sociale privitoare la drepturile și interesele legitime ale minorilor asigurate de obligativitatea părinților și a altor persoane de a-i educa, instrui și ocroti” [18]; „relațiile sociale care asigură dezvoltarea normală și corecta educare a minorilor, drepturile și interesele lor” [19]; „interesele unei dezvoltări normale fizice, intelectuale și spirituale a minorilor” [20]; „interesele minorilor ce includ condiții benefice pentru dezvoltarea lor corectă spirituală și morală” [21].

Z.R. Hanova susține că „obiectul juridic special al infracțiunii cercetate îl formează relațiile sociale care asigură drepturile minorului la protecția de informația ce-i cauzează daune dezvoltării sale sociale și spirituale” [22]. La fel și Iu.E. Pudovicichin, întru dezvoltarea tezei sus-numite, este de părere că obiectul juridic

special, dar principal, al infracțiunii supuse cercetării îl formează „relațiile sociale ce asigură garantarea art.17 din Convenția ONU privind drepturile copilului, drepturile sale la protecția împotriva informației, propagandei și agitației care cauzează un prejudiciu sănătății dezvoltării sociale și spirituale. Iar realizarea acestui drept reprezintă una dintre condițiile formării corecte și normale a personalității copilului” [23]. Constatăm, însă, că această opinie derivă din viziunea aceluiași autor de a redenumi capitolul destinat protecției familiei și minorilor în „Infracțiuni contra dezvoltării minorilor”, interesele familiei fiind în acest caz pe post de obiect juridic special facultativ. În accepțiunea autorului nominalizat, infracțiunea supusă cercetării are o pluralitate de obiecte (fie complex, fie multiplu necomplex). Dar, din moment ce latura obiectivă a infracțiunii este formată din fapta prejudiciabilă exprimată doar prin acțiune, nefiind prezentă vreo acțiune adiacentă, concluzionăm că savantul rus consideră obiectul juridic special al infracțiunii investigate drept unul multiplu necomplex.

Nu putem fi de acord cu această opinie, deoarece contravine esenței obiectului apărării penale. În cazul unui obiect juridic multiplu necomplex, ca de altfel și în cazul celui complex, atestăm, pe de o parte, prezența obiectului juridic principal, iar, pe de altă parte, obiectul juridic secundar al infracțiunii, unde valorile sociale și relațiile sociale corespunzătoare, ce constituie obiectul principal de apărare penală, determină grupul din care face parte infracțiunea. Altfel zis, obiectul juridic principal al infracțiunii îl constituie valoarea socială și relațiile sociale aferente acesteia care sunt protejate în mod prioritar de legea penală. Drept consecință, anume obiectul juridic principal determină legiuitorul la amplasarea unei componente de infracțiuni într-un capitol sau altul din Codul penal. Obiectul juridic principal în cadrul unei infracțiuni cu pluralitate de obiecte în mod obligatoriu trebuie să derive din obiectul juridic generic, acest lucru nefiind însă valabil în cazul obiectului juridic secundar. În acest sens, are dreptate S.Brânza când susține că „deosebirea principală dintre obiectul juridic principal și secundar al infracțiunii rezidă în faptul că dacă obiectul juridic principal al infracțiunii este situat în planul obiectului juridic generic al infracțiunii, caracteristic complexului dat de forme, atunci obiectul juridic secundar al infracțiunii se situează, de regulă, în planul altor obiecte juridice generice ale infracțiunii” [24].

Prin urmare, regula este că obiectul juridic secundar se află în afara obiectului juridic generic. Oare să reprezinte acest lucru, în cazul infracțiunii specificate la art.208 CP RM, excepție de la regulă? Considerăm că nu. Dacă obiectului juridic secundar al infracțiunii nu i-a fost adusă vreo atingere, nu vom mai fi în prezența infracțiunii, acesta având astfel calitatea de semn constitutiv obligatoriu. Familia, însă, nu în toate cazurile poate evolua în calitate de obiect juridic secundar. Faptul existenței unei strânse legături între cele două valori sociale (minorii și familia) nu semnifică neapărat apariția uneia dintre respectivele valori pe post de obiect al apărării penale în mod prioritar, iar a celeilalte pe post de obiect al apărării penale în mod adiacent.

Pare a fi reușită opinia exprimată de L.D. Gauhman, potrivit căreia „obiectul juridic special îl formează relațiile sociale ce asigură dezvoltarea și educarea normală a minorilor întru neadmiterea comiterii de infracțiuni” [25]. Această opinie primează în raport cu altele, dat fiind că evidențiază faptul periclitării dezvoltării normale fizice, psihice, sociale și spirituale a minorilor anume prin atragerea minorilor în activitate criminală.

În aceste condiții, întru totul agreăm poziția exprimată în literatura de specialitate autohtonă, potrivit căreia „obiectul juridic special al infracțiunii prevăzute la art.208 CP RM îl constituie relațiile sociale cu privire la dezvoltarea socială, spirituală și morală a minorului, apărate împotriva atragerii minorilor la activitate criminală sau determinării lor la săvârșirea unor fapte imorale” [26].

În concluzie menționăm că obiectul juridic special al infracțiunii prevăzute la art.208 CP RM îl constituie totalitatea relațiilor sociale cu privire la educarea și dezvoltarea normală fizică, psihică, socială, intelectuală și morală a minorilor, la formarea personalității lor, relații ocrotite de legea penală prin incriminarea faptei de atragere a minorilor la activitate criminală sau determinare a lor la săvârșirea unor fapte imorale.

În continuarea studiului, consemnăm că obiectul juridic special al infracțiunii în varianta-tip, prevăzută la alin.(1) art.208 CP RM, este unul simplu, deoarece prin comiterea faptei prejudiciabile interzise de legea penală este lezată o singură valoare socială și, implicit, relațiile sociale aferente acestei valori, și anume: relațiile sociale cu privire la educarea și dezvoltarea normală fizică, psihică, socială, intelectuală și morală a minorilor, la formarea personalității lor. Aceasta este regula. Însă, în ipoteza modalității agravate prevăzute la lit.a) alin.(3) art.208 CP RM, obiectul juridic special devine unul complex; aceasta deoarece prin două sau mai multe acțiuni sunt lezate două sau mai multe valori sociale și, implicit, relațiile sociale formate în jurul

acestor valori. În această situație vom fi în prezența unui obiect juridic special principal și a unui obiect juridic special secundar.

Obiectul juridic special principal pentru această ipoteză îl constituie relațiile sociale sus-nominalizate, iar obiectul juridic special secundar este reprezentat de relațiile sociale cu privire la integritatea corporală, sănătatea (în cazul aplicării în privința minorilor a violenței) sau relațiile sociale cu privire la libertatea psihică a persoanei (în cazul amenințării cu aplicarea violenței în privința minorilor). Or, prin obiect juridic secundar sau adiacent se înțelege valorile sociale și relațiile sociale corespunzătoare acestora, împotriva cărora se îndreaptă acțiunea adiacentă din cadrul unei infracțiuni complexe și care sunt apărute prin incriminarea acțiunii respective. În cazul de față, acțiunea adiacentă din cadrul infracțiunii complexe fiind aplicarea violenței sau amenințarea cu aplicarea acesteia.

În alt context, infracțiunea prevăzută la art.208 CP RM nu are obiect material, fiindcă atingerea obiectului juridic special nu presupune vreo influențare infracțională nemijlocită asupra unei entități corporale. Iar pentru ca componența de infracțiune să aibă obiect material în calitate de semn constitutiv obligatoriu, este absolut necesară o astfel de influențare directă asupra unei entități care să întruchieze în sine valoarea socială lezată.

Totuși, ca excepție, în cazul modalității agravate prevăzute la lit.a) alin.(3) art.208 CP RM, atunci când forma de exprimare a acțiunii adiacente din cadrul laturii obiective o constituie „aplicarea violenței”, vom fi în prezența obiectului material, acesta constând în corpul victimei (minorului), atentarea asupra obiectului juridic special având loc prin intermediul unei influențări nemijlocite infracționale asupra corpului victimei.

În alt registru, consemnăm că **victimă** infracțiunii prevăzute la art.208 CP RM îl reprezintă minorul. Tocmai o astfel de calitate i-a conferit legiuitorul minorului care are de suferit de pe urma comiterii unei asemenea infracțiuni de către un adult.

Potrivit alin.(1) art.59 CPP RM [27], prin victimă înțelegem „orice persoană fizică sau juridică căreia, prin infracțiune, i-au fost aduse daune morale, fizice sau materiale.” Dar ce înțelegem prin minor?

Din interpretarea prevederii de la alin.(1) art.20 CC RM [28], potrivit căreia „capacitatea deplină de exercițiu începe la data când persoana fizică devine majoră, adică la împlinirea vârstei de 18 ani (n.a. – sublinierea ne aparține)” și a celei de la alin.(2) art.1 al Legii nr.338 din 15.12.1994 privind drepturile copilului [29], potrivit căreia „o persoană este considerată copil din momentul nașterii până la vârsta de 18 ani”, rezultă că prin minor trebuie de înțeles persoana fizică care nu a împlinit vârsta de 18 ani.

În general, prin minor, în dreptul penal, se înțelege persoana fizică care nu a împlinit vârsta de 18 ani și care este fie subiectul acțiunii socialmente prejudiciabile, fie victima de pe urma comiterii infracțiunii [30].

Statutul juridico-penal al minorului victimă se caracterizează prin prezența dreptului la o protecție înaltă a intereselor și prin obligația corespondentă a statului de a-l recunoaște ca victimă cu statut special.

În contextul infracțiunii de atragere a minorilor la activitate criminală sau determinare la săvârșirea unor fapte imorale, prin minor, în calitate de victimă, trebuie de înțeles persoana fizică, de sex masculin sau feminin, în privința căreia sunt comise acțiuni de atragere la activitate criminală, de instigare la săvârșirea de infracțiuni și de determinare la comiterea de fapte imorale, și care la momentul comiterii respectivelor acțiuni în privința sa nu a împlinit vârsta de 18 ani. Dorința legiuitorului este de a proteja relațiile sociale privitoare la educarea și dezvoltarea normală fizică, psihică, socială, intelectuală și morală a persoanelor care nu au împlinit vârsta de 18 ani, adică a minorilor. Or, tocmai unui astfel de titular îi este caracteristic dreptul de a beneficia de o dezvoltare și formare normală, sub toate aspectele.

În teorie, cu referire la victima infracțiunii supuse cercetării, apare ca discutabil următorul moment: dacă victima infracțiunii prevăzute la art.208 CP RM poate să fie sau nu persoana (minorul) care la momentul săvârșirii în privința sa a acțiunilor de atragere la comiterea de infracțiuni nu a împlinit vârsta răspunderii penale necesare pentru infracțiunea la care a fost atras să o comită? Spre exemplu, poate un minor cu vârsta de 13 ani să fie considerat victima infracțiunii prevăzute la art.208 CP RM, dacă acesta a fost atras la comiterea unui furt de o persoană care a împlinit vârsta de 18 ani?

Evident, răspunsul la această întrebare este unul pozitiv. Or, în situația în care minorul neavând vârsta răspunderii penale nu va răspunde pentru infracțiunea pe care a săvârșit-o, adultul, însă, va purta răspundere atât pentru infracțiunea comisă de minor, în calitate de autor mediat, fapt reținut de prevederea alin.(2) art.42 CP RM, cât și pentru infracțiunea specificată la art.208 CP RM.

Astfel, nu suntem de acord cu poziția exprimată în literatura de specialitate rusă, potrivit căreia „în calitate de victimă a infracțiunii analizate poate fi doar minorul care a atins vârsta răspunderii penale stabilită de lege pentru infracțiunea la a cărei comitere a fost atras” [31].

Au dreptate însă autorii care susțin că „nu contează la calificare dacă victima infracțiunii investigate are sau nu vârsta răspunderii penale, asemenea circumstanță fiind luată în considerație doar la individualizarea pedepsei” [32].

Evoluarea unor asemenea persoane (neavând vârsta răspunderii penale) în calitate de victime ale infracțiunii analizate este dictată și de stabilirea unei echități între valorile sociale protejate. Susținem întru totul viziunea lui E.V. Sokol care consideră că „dacă o persoană cu vârsta de 16-17 ani poate, într-o măsură oarecare, să opună rezistență acțiunilor negative ale adulților, atunci atragerea unor minori cu o vârstă mai fragedă comportă un pericol social mai ridicat, deoarece la ultimii, luându-se în calcul unele particularități psihofiziologice, este mai diminuată posibilitatea de a opune rezistență acțiunilor infracționale de determinare, iar însușirea unor asemenea comportamente are tendința de a se reflecta mai departe în viața cotidiană” [33].

Considerăm că această opinie corespunde cu voința legiuitorului ca protecția minorilor să fie extinsă în privința tuturor intereselor. Altfel ar deveni inefficientă norma de incriminare de la art.208 CP RM, atunci când protecția juridico-penală s-ar extinde doar asupra minorilor ajunși la vârsta răspunderii penale.

De asemenea, în șirul întrebărilor apărute în practică și în doctrină se înscrie cea legată de determinarea vârstei minime a minorilor de la care aceștia au posibilitatea (fizică, socială etc.) de a aprecia corect acțiunile celui adult îndreptate spre atragerea lor la săvârșirea de fapte antisociale.

Altfel spus, care ar trebui să fie vârsta minimă a minorului atras la activitate criminală, astfel încât acțiunile unei persoane care a împlinit vârsta de 18 ani, de atragere la activitate criminală, instigare la comiterea de infracțiuni sau determinare la săvârșirea de fapte imorale, exercitate asupra primului, să constituie infracțiunea prevăzută la art.208 CP RM? Prezintă oare o atare limită de vârstă vreo relevanță juridico-penală? Dat fiind complexitatea problemei ridicate, în literatura de specialitate nu există unanimitate de viziuni.

Astfel, potrivit opiniei exprimate de V.S. Komisarov, „victima infracțiunii respective este minorul care conștientizează conținutul celor petrecute. Dacă minorul nu este în stare să aprecieze corect acțiunile celui adult, atunci va lipsi componenta de infracțiune respectivă” [34].

Dezvoltând teza de mai sus, V.B. Borovikov susține că „este important ca minorul să fi atins un nivel minim de dezvoltare fizică, psihică, socială, care să-i permită să aprecieze adecvat acțiunile comise de făptuitor (adult) în privința sa și care formează esența procesului de atragere la comiterea de infracțiuni. Dacă minorul, având o vârstă fragedă, nu este în stare să aprecieze corect acțiunile celui adult, nu vom putea vorbi despre semnele constitutive ale infracțiunii analizate” [35].

Specialiștii în domeniul psihologiei sunt de părere că doar la vârsta de 2 ani, copilul fiind intercalat într-un mediu cultural concret, devine personalitate. De aici rezultă că până la împlinirea de către copil a vârstei de 2 ani nu putem vorbi despre formarea la copil a dorinței de a comite o faptă antisocială [36].

Considerăm ca fiind relativă o asemenea poziție. Chiar și la vârsta de 2 ani, minorul, deși devenit personalitate, va recurge la comiterea unei fapte antisociale, puțin probabil însă conștientizând conținutul acesteia, comportându-se astfel mai mult ca un instrument prin care se comite fapta.

M.V. Ivanova consideră că „victime ale infracțiunii analizate sunt minorii cu vârsta cuprinsă de la 1 an și până la 18 ani” [37].

Suntem de părere că este imposibil a fixa o limită minimă a vârstei minorului în calitate de victimă a infracțiunii prevăzute la art.208 CP RM. În fiecare caz concret, organul de urmărire penală, instanța de judecată urmează să aprecieze dacă minorul, în privința căruia au fost exercitate acțiuni de atragere la activitate criminală, instigare la comiterea de infracțiuni sau determinare la săvârșirea de fapte imorale, a fost sau nu în stare să aprecieze corect acțiunile celui adult.

Astfel, susținem întru totul poziția exprimată în doctrina rusă, conform căreia „minorul atras trebuie să înțeleagă latura faptică a celor comise și nicidecum latura socială (esența celor comise). Dacă minorul nu a fost capabil să conștientizeze latura faptică a acțiunii, în a cărei comitere a fost atras, ca și în situația copiilor cu o vârstă fragedă, atunci nu vom fi în prezența infracțiunii analizate” [38].

Totodată, în acest context apare și o altă întrebare, referitoare la posibilitatea evoluării în calitate de victimă a minorului care anterior a mai săvârșit o infracțiune sau o faptă imorală.

Considerăm că nu are importanță la calificare nivelul moral al minorului, dacă acesta a fost anterior implicat în comiterea unor abateri de lege, a primit sau nu o educație corespunzătoare în familie. Deși minorul încălcase anterior legea, nu putem nega faptul lezării relațiilor sociale referitoare la dezvoltarea și formarea normală sub toate aspectele a minorilor prin comiterea acțiunilor descrise de norma de incriminare de la art.208 CP RM.

Pentru a fi în prezența respectivei infracțiuni nu contează comportamentul negativ anterior al minorului până la momentul atragerii sale de către adult în activitate criminală.

Totuși, nu trebuie exclusă situația când comportamentul antisocial al minorilor, înclinările negative, precum și tendința acestora de a comite fapte antisociale sunt atât de vădite și asemănătoare cu cele ale adulților, încât prin comiterea acțiunilor stabilite de norma de incriminare de la art.208 CP RM nu mai putem atesta lezarea valorilor și relațiilor sociale apărute de norma de drept nominalizată.

Referințe:

1. Convenția internațională cu privire la drepturile copilului, încheiată la New York la 20 noiembrie 1989. Republica Moldova a aderat prin Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr.408-XII din 12.12.1990. În vigoare pentru Republica Moldova din 25 februarie 1993 / www.drepturilecopiilor.ro.
2. Constituția Republicii Moldova din 29 iulie 1994 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1994, nr.1.
3. Codul penal al Republicii Moldova, adoptat prin Legea nr.985-XV din 18 aprilie 2002 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr.128-129.
4. Пудовичкин Ю. Ответственность за преступления против несовершеннолетних по российскому уголовному праву. - Санкт-Петербург: Юридический Центр Пресс, с.95.
5. Уголовное право Российской Федерации / Под редакцией М.П. Журавлева, А.И. Парога. - Москва, 1996, с.37.
6. Bulai C. Manual de drept penal. Partea Generală. – București: ALL, 1997, p.195
7. Grama M., Botnaru S., Șavga A., Grosu V. Drept penal. Partea Generală. Vol.I. - Chișinău: Tipografia Centrală, 2012, p.180.
8. Basarab M. Drept penal. Partea Generală. – București: Lumina LEX, 1997, p.44.
9. Уголовное право России / Под редакцией А.И. Бастрыкина, А.В. Наумова. - Москва: Волтерс Клувер, 2007, с.406.
10. Уголовное право. Особенная часть / Под редакцией Н.Я. Козаченко, З.А. Незнамова, Г.П. Новоселова. - Москва: НОРМА-ИНФРА, 2001, с.230.
11. Уголовное право Российской Федерации. Особенная часть / Под редакцией Б.Т. Разгильдиева, А.Н. Красикова. - Саратов, 1999, с.123.
12. Brînză S. Obiectul infracțiunilor contra patrimoniului. - Chișinău, 2005, p.69.
13. Литвинова И.В. Уголовная ответственность за вовлечение несовершеннолетних в совершение преступлений и иных антиобщественных действий: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. - Москва, 2008, с.17.
14. Осипьян А.В. Вовлечение несовершеннолетних в совершение преступлений или иных антиобщественных действий: Уголовно-правовые и криминологические аспекты: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. - Ростов-на-Дону, 2004, с.5; Иванова М.В. Ответственность и наказание за вовлечение несовершеннолетнего в совершение преступления: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. - Волгоград, 2004, с.21.
15. Пудовичкин Ю. Op. cit., p.85.
16. Bulai C. Op. cit., p.197.
17. Учебно-практический комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации / Под редакцией А.Э. Жалинского. - Москва: ЭКСМО, 2005, с. 445.
18. Уголовное право России. Особенная часть. / Под редакцией А.И. Парога. - Москва: ЭКСМО, 2009, p.144.
19. Уголовное право. Особенная часть. Том 2 / Под редакцией Л.В. Иногамовой-Хегай, В.С. Комиссарова, А.И. Парога. - Москва: Проспект, 2007, с.165.
20. Российское уголовное право. Особенная часть / Под редакцией В.С. Комиссарова. - Питер, 2008, с.181.
21. Курс российского уголовного права. Особенная часть / Под редакцией В.Н. Кудрявцева, А.В. Наумова. - Москва: Спарк, 2002, с.291.
22. Ханова З.Р. Вовлечение несовершеннолетних в совершение антиобщественных действий: уголовно-правовые и криминологические проблемы: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. - Махачкала, 2008, с.8.
23. Пудовичкин Ю. Op. cit., p.97.
24. Brînză S. Op. cit., p.131.

25. Уголовное право. Особенная часть / Под редакцией Л.Д. Гаухмана, С.В. Максимова. - Москва: ЭКСМО, 2005, с.130.
26. Brânza S., Stati V. Drept penal. Partea Specială. Vol.I. - Chișinău: Tipografia Centrală, 2011, p.766.
27. Codul de procedură penală al Republicii Moldova, nr.122 din 14.03.2003 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr.104-110.
28. Codul civil al Republicii Moldova, nr.1107 din 06.06.2002 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr.82-86.
29. Legea Republicii Moldova privind drepturile copilului, nr.338 din 15.12.1994 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1995, nr.13.
30. Луничев Е.М. Уголовно-правовой статус несовершеннолетнего: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. - Москва, 2012, с.9.
31. Коровин Е.П. Признаки объекта и потерпевшего в составе преступления предусмотренного ст. 150 УК РФ // Теория и практика общественного развития, 2006, №1, с.6.
32. Brânza S., Stati V. Op. cit., p.766.
33. Сокол Е.В. Особенности личности несовершеннолетнего, вовлеченного в совершение преступления // Вестник Краснодарского университета МВД России, 2009, №4, с.50.
34. Российское уголовное право. Особенная часть / Под редакцией В.С. Комиссарова, p.181.
35. Особенная часть Уголовного кодекса Российской Федерации / Под редакцией В.М. Лебедева. - Москва: Городец, 2009, с.224.
36. Сокол Ю.В. Организационно-тактические особенности расследования вовлечения несовершеннолетнего в совершение антиобщественных действий: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. - Краснодар, 2012, с.16.
37. Иванова М.В. Ответственность и наказание за вовлечение несовершеннолетнего в совершение преступления: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук, с.7.
38. Кладков А., Суспицина Т., Вовлечение несовершеннолетнего в совершение преступления и иных антиобщественных действий (ст. 150, 151 УК РФ) // Уголовное право, 2002, №3, с.26.

Prezentat la 26.09.2012